

G. Bujak, Synody diecezjalne Kościoła katolickiego w Polsce w latach 1922-1931. Organizacja i problematyka uchwał, Kielce 2010, ss. 281.

Streszczenie

Synody diecezjalne, na których gromadziło się lokalne duchowieństwo pod przewodnictwem miejscowego biskupa posiadają w Kościele katolickim tradycję sięgającą pierwszych wieków chrześcijaństwa. Zgromadzenia te cieszyły się zawsze niezwykłą powagą i były jedną z najważniejszych instytucji kościelnych. Zbierały się one przede wszystkim w celu stanowienia lokalnego prawa i rozstrzygania różnych kwestii związanych z dyscypliną i doktryną kościelną.

W okresie po soborze trydenckim, mimo wysiłków papieżstwa, synody diecezjalne przeżywały kryzys. Przejawiał się on głównie w ograniczaniu zwoływania synodów. W Kościele polskim kryzys synodów można zauważyć już w wieku XVIII. Synody były zwoływane coraz rzadziej, aby całkowicie zaniknąć w XIX w.

Na tym tle wznowienie zwoływania synodów w Kościele polskim po 1918 r. jawi się jako ważny fenomen, który dotychczas nie doczekał się systematycznego opracowania. Niniejsza książka jest pierwszą próbą całościowego spojrzenia od strony historycznej na polskie synody diecezjalne tamtego okresu.

Spośród 16 synodów jakie miały miejsce w okresie międzywojennym w niniejszym opracowaniu poddano analizie 13 z nich z lat 1922-1931. Synody te wykazywały bowiem znaczne podobieństwo między sobą w zakresie zarówno organizacji, jak i celów jakie przed nimi stawiano. Równocześnie wyraźnie odróżniały się od pozostałych trzech synodów z roku 1938.

Zakres reform podejmowanych na synodach był szeroki. Został on szczegółowo omówiony w rozdziałach od II do V. Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający. Ukazuje polskie synody z lat 1922-1931 w kontekście tradycji synodalnej Kościoła powszechnego z przełomu XIX i XX w.

Podkreślić należy wagę momentu w którym doszło do wznowienia synodów w Polsce. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r. po raz pierwszy od ponad stu lat, Kościół polski mógł bez ingerencji państwa układać swoje wewnętrzne stosunki i wytyczać kierunki rozwoju. Z tego względu postanowienia synodów z lat 1922-1931 były swego rodzaju programem działania Kościoła w społeczeństwie i państwie polskim w nowych warunkach społecznych i politycznych.

Nie była to wizja zamknięta i niepodatna na rozwój i nowe wyzwania, przeciwnie. Celem postanowień podejmowanych przez synody było stworzenie ram prawnych służących rozwojowi Kościoła w następnych latach.

W postanowieniach synodów można zauważyć istotne napięcie. Wizja hierarchicznej struktury Kościoła i jego podstawowych funkcji duszpasterskich była zdecydowanie tradycyjna. Przepisy określające organizację i działalność podstawowych struktur i instytucji diecezjalnych oraz duszpasterstwa nie odbiegały znacząco od postanowień synodów w całym okresie potrydenckim. Nie mogły być one jednak inne zważywszy obowiązujące wówczas poglądy teologiczne w tym eklezjologię. Istotne zmiany w tym zakresie mogły mieć miejsce dopiero po reformach soboru watykańskiego II.

Z drugiej jednak strony synody zauważały nowe zjawiska i zmiany zachodzące w społeczeństwie. Między innymi potrzebę religijnych ruchów masowych, większej indywidualizacji oddziaływania duszpasterskiego, a także społecznego i politycznego zaangażowania Kościoła. Zagadnieniom tym synody poświęciły znaczną część swoich postanowień.

Summary

Diocesan Synods, in which local clergy gathered under the chairmanship of the local bishop, have a long tradition in the Catholic Church dating as far back to the early centuries of Christianity. These assemblies have always enjoyed an unusual solemnity and were considered one of the most important Church institutions. Their primary goal was to regulate local laws as well as to settle various issues of Church discipline and doctrine.

After the Council of Trent, despite the efforts of the papacy, Diocesan Synods went through a crisis. It mainly manifested itself in a reduction in the number of convening synods. The crisis of Polish Church Synods can be traced back to the eighteenth century when synods started being convened less frequently, leading to their complete disappearance in the nineteenth century.

Against this background, the resumption of convening synods in the Polish Church after 1918 is seen as an important phenomenon, which has not been a subject of any systematic study thus far. This book is the first attempt at a comprehensive view of the history of Polish Diocesan Synods of the period.

Out of sixteen synods that took place in the interwar period, thirteen of them held in the years 1922-1931, have been analyzed in this study. These synods showed significant similarities in terms of both the organization and the goals which were placed before them. At the same time they were clearly distinct from the other three synods in the year 1938.

The scope of the reforms undertaken at the synods was broad. It has been discussed in detail in chapters II to V. The first chapter is an introduction, and it shows the Polish synods of the years 1922-1931 in the context of the tradition of the synod of the universal Church from the late nineteenth and the early twentieth centuries.

It is important to recognize the significance of the historical moment in which the synods were resumed in Poland. After Poland regained independence in 1918, for the first time in over a hundred years the Polish Church was able to arrange its internal relations and pave the way forward without any state interference. Therefore, the decisions of the synods which took place in the years 1922-1931 were a kind of an action plan of the Church for the Polish society and the state under the new social and political conditions.

This vision was not limited and remained open for development and challenges. The interwar synods were to re-establish discipline and order in Church matters after a long period of disorganization in the nineteenth century. Their main goal was to create a legal framework for the development of the Church in subsequent years.

One can see a significant tension in the decisions of these synods. The vision of the hierarchical structure of the Church and its basic pastoral functions were definitely traditionalistic. The legislation defining the organization and operation of the core diocesan structures and institutions as well as their pastoral activities did not deviate significantly from the decisions of the synods throughout the whole post-Trent period. They could not, however, be different due to the predominant theological views, ecclesiology included, of the times. Significant changes in this area could take place only after the reforms of the Vatican II.

On the other hand, synods would acknowledge the new developments and changes in society, and especially, the need for mass religious movements, more individualized pastoral care, and social and political engagement of the Church. These issues, in fact, have become a substantial part of the synods' decisions of the time.

Translated by C. A. Cedro